

Den Finansielle Sektor – et scenari for den fremtidige udvikling

af cand. oecon., MBA **Michael Knie-Andersen**, Institut for Økonomi, Aarhus Universitet

Michael Knie-Andersen

I løbet af det sidste tiår før årtusindskiftet, har den finansielle sektor i Danmark undergået store forandringer.

Perioden har været kendetegnet ved en kraftig liberalisering, en voksende internationalisering samt en begyndende sammenkædning af finansielle aktiviteter gennem etableringen af finansielle koncerner, d.v.s. koncerner med markedsandele inden for både bank, realkredit og forsikring.

Udviklingen er ikke kun dansk. En tilsvarende udvikling finder sted på verdensplan, dog især koncentreret om Europa og Nordamerika.

1. Udviklingen i den finansielle sektor i Danmark

1.1 Udvikling i balancesum

Betragtes udviklingen i den finansielle sektor i Danmark i perioden 1990 til 1999 har der været tale om en vækst på 85 %, fra 2.409 mia. kr. i 1990 til 4.448 mia. kr. i 1999.

Denne udvikling dækker imidlertid over betydelige forskelle i vækst i balancesummer. Den mest markante udvikling har fundet sted for livsforsikringselskaber, pensionskasser og ATP. Dette dækker over en kraftig stigning i pensionsopsparingen, bl. a. som følge af oprettelsen af overenskomstbaserede arbejdsmarkedspensionsordninger i starten af 1990'erne. Også investeringsforeningerne er vokset betydeligt i perioden – fra 21 mia. i

1990 til 196 mia. i 1999 og til dette tal kommer pensionsopsparingen i pengeinstitutternes depoter, der i 1999 udgjorde 212 mia. kr.

Også for realkreditinstitutterne er der sket en bemærkelsesværdig balancevækst, fra 842 mia. kr. i 1990 til 1.332 mia. kr. i 1999, eller en vækst på 58 %. Dette hænger bl. a. sammen med ophævelsen af formålssondringen ved belåning af fast ejendom, der gradvis gennemførtes i slutningen af 1980'erne og begyndelsen af 1990'erne, samt konverterings-

Dette papir er skrevet på opdrag af Finansrådet. Forfatterens øvrige papirer om den finansielle branche kan rekvireres fra Michael Knie-Andersen, Afdeling for Virksomhedsledelse, Institut for Økonomi, Bygning 350, Universitetsparken, Aarhus Universitet, 8000 Århus C, eller per telefon: 8942 5132 eller per E-mail: Knie-Andersen@econ.au.dk.

bølgen, der satte ind fra 1993 og efterfølgende har givet sig udslag i en række låneomlægninger og optagelse af yderligere belåning.

For børsmæglerens vedkommende afspejler udviklingen børstreformen, der gav kreditinstitutterne adgang til direkte at handle på fondsbørsen.

Pengeinstitutternes vækst beløber sig i løbet af de ti år til 62 %. Der har i perioden været en omfordeling mellem pengeinstitutternes udlån og realkreditinstitutternes udlån – til fordel for realkreditinstitutterne. Dette skal dog ses i lyset af at der i perioden er tilkommet flere pengeinstitutbaserede realkreditinstitutter. Disse havde i 1999 en markedsandel på 23 %.

Totalt har både pengeinstitutternes og realkreditinstitutternes andel af den samlede balance udviklet sig til hver at udgøre ca. 1/3. Samtidig er der sket en vækst i pensionsopsparingen så denne i 1999 udgjorde 1/4 af den samlede balance.

Også målt i faste priser er der i perioden tale om en betydelig realvækst i den samlede balance, og det er ligeledes målt på denne

måde både investeringsforeningerne og pensionsinstitutterne, d.v.s. livsforsikringselskaber, pensionskasser og ATP, der har de højeste vækstrater.

Betragtes den finansielle sektors balancesum i forhold til værdien af den samlede produktion, BNP, har dette forhold været stigende fra et niveau på 300 % af BNP i 1990 til 366 % af BNP i 1999.

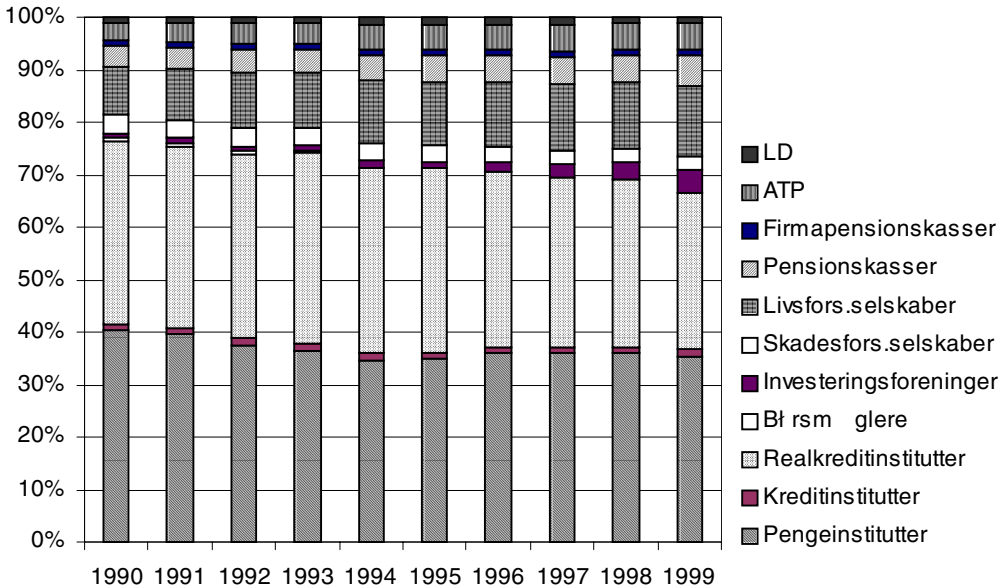
Udviklingen er dog ikke foregået jævnt. I både 1992 og 1994 faldt balancesummen kraftigt i forhold til BNP, forårsaget af kraftige kursfald på aktie- og obligationsmarkederne. Siden 1994 har procentandelen i forhold til BNP været stigende til det nuværende niveau på 3½ gange BNP.

1.2 Udviklingen i institutter og antal ansatte

Antallet af finansielle virksomheder er faldet med knap 5 % i perioden fra 1990 til 1999. Der er dog tale om en række modsat rettede udviklingstendenser.

Antallet af pengeinstitutter har således væ-

Fig. 1: Relative udvikling i balancesummer 1990 - 1999

ret konstant faldende gennem perioden. Det samme gælder antallet af børsmæglerselskaber.

Også antallet af skadesforsikringselskaber har været faldende medens antallet af firmapensionskasser er næsten halveret i perioden.

Til gengæld er investeringsforeninger og antallet af livsforsikringselskaber steget.

Antallet af ansatte inden for den finansielle sektor har udvist en faldende tendens, som det fremgår af fig. 2. Dette fald andrager 10 % af den i 1990 værende arbejdsstyrke. Også her er der dog tale om en række modsat rettede tendenser.

Således har antallet af ansatte i pengeinstitutterne, livsforsikringselskaberne og pensionskasserne været faldende, medens antallet af ansatte i henholdsvis realkreditinstitutter, skadesforsikringselskaber, firmapensionskasser og ATP har været stigende.

Nedenfor foretages der en særskilt gennemgang af de enkelte områder.

Fra 1990 til 1999 er antallet af pengeinstitutter faldet med 16 % og beskæftigelsen inden for sektoren med 20 %. Antallet af ophørte pengeinstitutter er imidlertid reelt højere, da der i perioden er nyttilkommet en række pengeinstitutter hovedsageligt som datterselskaber af forsikringselskaber, pensionsinstitutter eller realkreditinstitutter. Tilkomsten af denne type pengeinstitutter understreger den nye tendens til udviklingen af finansielle koncerner.

Nedgangen i antallet af pengeinstitutter startede med de store fusioner i 1990, hvor Den Danske Bank, Handelsbanken og Provinsbanken blev til Den Danske Bank medens SDS, Privatbanken og Andelsbanken blev til Unibank. I 1995 fusionerede Bikuben og Girobank til BG Bank. Ellers skyldes reduktionen af antallet af pengeinstitutter hovedsageligt fusioner af lokale og regionale pengeinstitutter med større pengeinstitutter.

Fra 1990 til 1999 er antallet af pengeinsti-

tutfilialer faldet fra 2.884 til 2.188 eller med 24 %.

Antallet af realkreditinstitutter er i perioden steget fra 8 til 11. Desuden er der sket en reaktivering af Totalkredit i 1990 (tidligere Provinsbankernes Reallånefond) og Landsbankernes Reallånefond i 1994. Landsbankernes Reallånefond baserer sig på en garantkreds af større pengeinstitutter medens Totalkredit, der oprindeligt var ejet af en fond, stiftet af en række lokale og regionale pengeinstitutter, nu delvist er ejet af og samarbejder med samme kredse af pengeinstitutter.

Tilgangen af realkreditinstitutter er sket ved at der i 1993 oprettedes henholdsvis Danske Kredit og Unikredit som aktiedatterselskaber af storbankerne ligesom der i 1995 etableredes FIH Realkredit, der er et aktiedatterselskab af Finansierings Institut for Industri og Håndværk A/S.

I 1998 oprettedes BG Kredit, der er et realkreditaktieselskab ejet af Realkredit Danmark (51 %) og BG Bank (49 %).

Medio 1998 etableredes et fælles børsnoteret holdingselskab, Kapital Holding, for BG Bank og Realkredit Danmark.

Til gengæld er IRF i perioden fusioneret med Nykredit medens FIH er overtaget af FöreningsSparbanken AB.

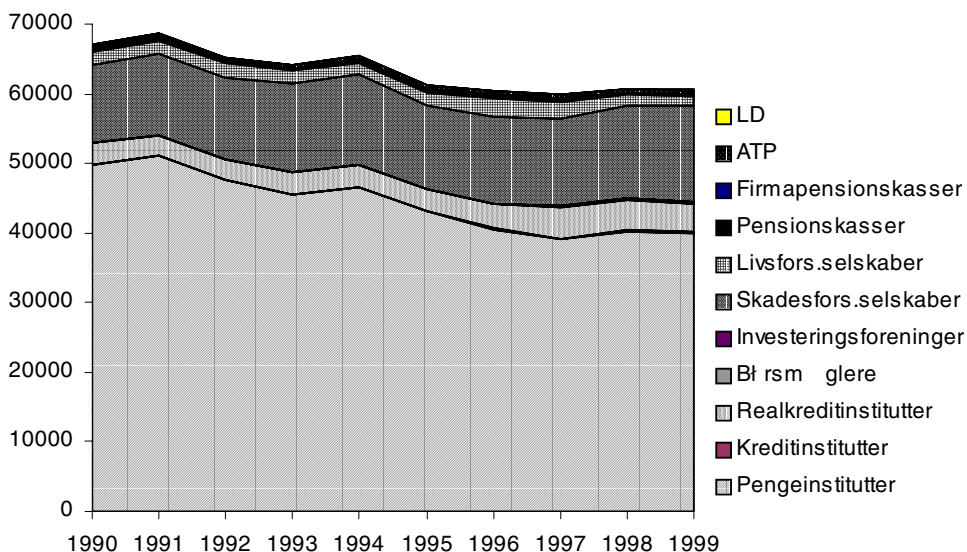
Antallet af ansatte inden for realkreditinstitutterne er i perioden fra 1990 til 1999 steget med 1/4.

Antallet af børsmæglerselskaber faldt fra 34 i 1990 til 8 i 1996, men steg så igen til 35 i 1997 for atter at reduceres til 33 i 1999. Årsagen til udviklingen skal ses i sammenhæng med de gennemførte børnsreformer.

Med Børsreform I, der trådte i kraft i 1986-87, ophørte således fondsbørsvekslerernes eneret til at handle på Københavns Fondsbørs. I årene efter reduceres antallet af fondsbørsvekslerer, både som følge af egne fusioner, men også på grund af fusioner mellem pengeinstitutterne.

Med virkning fra den 1. september 1993

Fig 2: Udvikling i antal ansatte 1990 - 1999

implementeredes investerings servicedirektivet, der betød at kreditinstitutterne fik adgang til at handle direkte på fondsbørserne i EU, i dansk lovgivning. Det betød en yderligere reduktion i antallet af børsmæglerselskaber fra 1993 og fremefter.

Den 1. januar 1996 trådte Lov om fondsmæglerselskaber i kraft. Det betød at en række virksomheder, som på kunders vegne handler med eller formidler værdipapirer, skulle have Finanstilsynets godkendelse. Af denne årsag steg antallet af børsmæglere fra 8 i 1996 til 35 i 1997 for atter at reduceres til 33 i 1999. Af disse er 4 egentlige børsmæglere (d.v.s. medlemmer af en fondsbørs) medens 29 er fondsmæglerselskaber.

Det øvrige indhold af Børsreform II var en påbegyndt privatisering af fondsbørsen, der medførte at fondsbørsen den 1. januar 1997 blev Københavns Fondsbørs A/S.

Antallet af ansatte er først registreret fra 1997, hvor antallet udgjorde 266 personer. I 1999 udgjorde antallet 235 personer.

Antallet af investeringsforeninger steg fra

32 i 1990 til 81 ved udgangen af 1999. En investeringsforening har typisk flere afdelinger, hver repræsenterende en særlig investeringsstrategi. Antallet af afdelinger udgjorde 331 i 1999.

Det er karakteristisk for investeringsforeningerne, at de normalt arbejder sammen med det pengeinstitut, der er investeringsforeningens depotbank. Opdeles investeringsforeningerne i grupper, efter hvilke der er under samme administration og økonomiske styring, var der 15 grupper i 1999. Dette er et fald i forhold til tidligere, bl. a. forårsaget af de store bankfusioner, men også af at investeringsforeningerne, der i begyndelsen havde til hensigt at give private investorer samme fordele som større investorer, i stadig stigende omfang anvendes af institutionelle investorer til placering af midler.

Antallet af skadesforsikringsselskaber har i den betragtede periode været svagt faldende, fra 158 i 1990 til 138 i 1999. Nedgangen dækker imidlertid både over fusioner, men også over nyetableringer, bl. a. som dattersel-

skaber af andre finansielle selskaber.

Konkurrencen inden for dansk skadesforsikring er så hård, at selskaberne sjældent opnår teknisk overskud. De økonomiske overskud er derfor i perioden i betydeligt omfang kommet fra finansindtægterne. På grund af det lave renteniveau er det dog tvivlsomt om dette også kan fortsætte fremover. Meget taler derfor for at dansk forsikring står over for en strukturrationalisering som det f. eks. kendes fra de øvrige nordiske lande, hvor forsikringskoncentrationen er væsentlig større end i Danmark.

I Finland, Norge og Sverige har de fem største forsikringskoncerner således i 1999 markedsandele på henholdsvis 89, 82 og 80 %, medens de fem største forsikringskoncerner i Danmark har en markedsandel på 70 %.

Antallet af ansatte er steget med 24 %, fra 11.113 i 1990 til 13.751 i 1999. Fordelingen af ansatte mellem skadesforsikringselskaber og livsforsikringselskaber skal dog tages med noget forbehold, da ansættelser typisk i forsikringskoncerner er på koncernbasis.

I perioden har antallet af livsforsikringselskaber været stigende fra 32 i 1990 til 62 i 1999. Stigningen er både en følge af etableringen af nye selskaber som følge af aftalen om arbejdsmarkedspensionsordninger i begyndelsen af 1990'erne, og etableringen af nye selskaber fra andre finansielle selskabers side samt ikke mindst koncernopsplitning af beskatningsmæssige årsager.

Ved overenskomstforhandlingerne i 1991 blev de private arbejdsmarkedsparter enige om etablering af pensionsordninger for den hidtil udækkede del af det private arbejdsmarked med virkning fra 1993. Nogle pensionsaftaler administreres af allerede eksisterende forsikringselskaber, men der blev til formålet nyetableret 8 forsikringselskaber og 3 pensionskasser.

Selv om der eksisterer mange livsforsikringselskaber, er et betydeligt antal dog sluttet sammen i koncerner. Opsplitningen er sket

af skattemæssige årsager. For at spare realrenteafgift har det været fordelagtigt at opdele kundebestanden på forskellige juridiske enheder efter andel af opsparingen før og efter realrenteafgiftens indførelse. Investeringsstrategien i den enkelte juridiske enhed har herefter kunnet optimeres under hensyntagen til at visse aktivtyper har været fritaget for realrenteafgift, f. eks. aktieinvesteringer, investeringer i indeksobligationer samt investering i fast ejendom.

Med vedtagelse af Pinsepakken i juni 1998 og det samme efterår gennemførte finanslovsforlig er der vedtaget en ændring af livsforsikringselskabernes beskatningsforhold, idet realrenteafgift fra år 2000 er erstattet af en fast afgift på 26 % af afkastet, ligesom afkastet af en række tidligere friholdte afkasttyper er inddraget under beskatning. Dette har allerede fra 1999 betydet strukturelle ændringer inden for livsforsikringsområdet. I samme retning tæller en begyndende indførelse af unit-linked livsforsikringer.

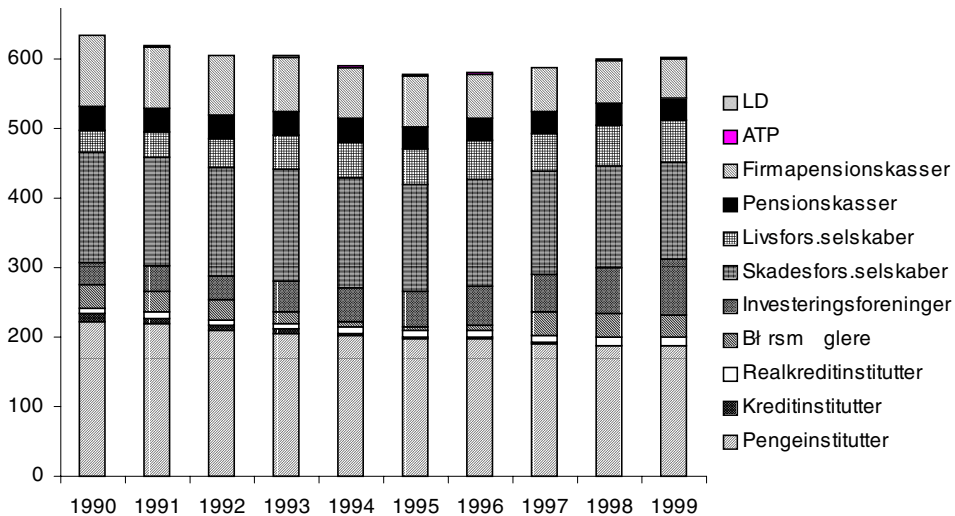
Antallet af ansatte i livsforsikringselskaberne er faldet fra 2.079 til 1.391 fra 1990 til 1999; som nævnt skal beskæftigelsen dog måles som den samlede beskæftigelse inden for både skades- og livsforsikringselskaber. Denne samlede beskæftigelse er i perioden steget fra 13.192 til 15.466, eller med 17 %.

Antallet af Pensionskasser har ligget nogenlunde stabilt gennem perioden – fra 34 i 1990 til 31 i 1999, medens antallet af ansatte i samme periode er faldet fra 561 til 232.

Et antal pensionskasser er i periodens løb fusioneret med andre pensionskasser inden for beslægtede områder, idet der dog er oprettet 3 nye pensionskasser som følge af oprettelsen af de nye arbejdsmarkedspensionsordninger.

Antallet af firmapensionskasser er stort set halveret fra 1990 til 1999, fra 101 til 56. Til gengæld er antallet af ansatte steget fra 33 i 1990 til 47 i 1999. Faldet i antal pensionskasser skyldes både fusioner, men især at firma-

Fig 3: Udvikling i antal finansielle institutter 1990 - 1999

pensionsordninger i stigende omfang places i livsforsikringsselskaber. Et antal kasser er dog også lukket fordi antallet af medlemmer af firmapensionskassen er kommet under de lovmæssige grænser.

Stigningen i antallet af ansatte skal formentlig ses som et udtryk for at de tilbageværende firmapensionskasser i stigende omfang er blevet professionalliserede med henblik på gennemførelse af investeringer.

Det under Kreditinstitutter ene tilbageblevne institut er FIH, Finansierings Institutet for Industri og Håndværk A/S.

2. Finansielle koncerner

I Danmark så de første etableringer af finansielle koncerner dagens lys i midten af firserne, men det økonomiske tilbageslag førte for de flestes vedkommende til opgivelse. I begyndelsen af 1990'erne har koncerndannelse atter taget fart.

Der er imidlertid kun i beskedent omfang foretaget bedømmelser af effekten og udbyttet af dannelsen af de finansielle koncerner.

Dannelsen af finansielle koncerner er i sig selv et udtryk for den skærpelse af konkurrencesituationen inden for den finansielle sektor, vi i disse år oplever, hvor der i stadig stigende omfang kæmpes om de samme kunder.

Ideen med de finansielle koncerner er at udnytte synergien i produktionen af forskellige finansielle produkter. Sådanne synergier eller economies of scope forekommer, når omkostningerne ved at producere et givet mix af finansielle produkter tilsammen er mindre end omkostningerne ved at producere samme mængde finansielle produkter separat. Som regel opstår synergier, når flere produktsegmenter kan være fælles om større faste omkostninger. Eksempler på områder, hvor en sådan deling af omkostningerne kan medføre besparelser er EDB, stabsfunktioner og filialnet. Synergier vil nemmere kunne opstå, hvis man kan tilbyde komplementære produkter som f. eks. bilfinansiering og bilforsikring eller realkreditlån og husforsikring.

I Danmark forekommer fem egentlige finansielle koncerner. Det drejer sig om Den Danske Bank, Unidanmark, Nykredit, BRF-

kredit og Alm. Brand. Af tabel 2. 1 fremgår de enkelte aktørers finansielle aktiviteter.

Tabel 2.1.

De finansielle koncerners aktiviteter

Finansiell koncern	Bank	Real- kredit	Forsikring	
			Skade	Liv
Danske Bank	X	X	(X)	X
Unidanmark	X	X	X	X
Nykredit	X	X	X	(X)
BRFKredit	X	X		
Alm. Brand	X		X	X

Rent historisk etableredes den første egentlige finansielle koncern i Danmark i 1984, hvor Hafnia der var en forsikringskoncern gennem etablering af et holdingselskab som moderselskab for forsikringselskaberne opnåede at det øverste selskab i koncernstrukturen ikke var omfattet af den finansielle lovgivning. Det gav mulighed for optagelse af andre finansielle aktiviteter som f.eks. bankvirksomhed, hvilket ikke ville have været muligt for et forsikringselskab ellers at optage i eget regi.

For aktionærerne var der alene tale om ombytning af aktier i forsikringskoncernen med aktier i holdingselskabet.

I årene efter omdannedes på tilsvarende vis Baltica koncernen og Topdanmark. Sidstnævnte omdannedes endog samtidig fra at være en gensidigt baseret forsikringskoncern til at være en aktieselskabsbaseret koncern.

Omdannelsen førte i 1986 til nedsættelse af et embedsmandsudvalg under det daværende Industriministerium til at komme med forslag til de ændringer i lovgivningen, de nye koncerndannelse nødvendigjorde.

Det førte i de efterfølgende år til en liberalisering af den finansielle lovgivning både som følge af tilpasningen af dansk lovgivning, men også som følge af en international udvikling, bl.a. opbygningen af det indre marked.

Hafnia og Baltica koncernernes kollaps i 1992 og Topdanmark koncernens vanskelig-

heder førte til en midlertidig recession i udviklingen af finansielle koncerner i Danmark.

Topdanmark koncernen afviklede i de følgende år alle aktiviteter, der ikke var direkte forbundet med forsikring. Hafnia blev overtaget af Codan, der fortsatte bankdriften, indtil denne i 1999 afvikles i forbindelse med Codans erhvervelse af svenske Trygg-Hansa og SE-Bankens overtagelse af Codan Bank.

Baltica deltes mellem Tryg og Danske Bank, idet Danske Bank overtog alle livsforsikringsaktiviteterne (under Danica navnet) samt de privatforsikringer, der var forbundet til Danicas livkunder.

Dette betød opstarten på en ny udvikling af finansielle koncerner.

I 1991 var der etableret en koncern bestående af Tryg og Nykredit i en holdingkonstruktion. Det var hensigten at Unibank senere også skulle indgå i denne holdingkonstruktion. Planen blev imidlertid opgivet på grund af Unibanks vanskeligheder i begyndelsen af 90'erne og holdingkonstruktionen mellem Tryg og Nykredit blev opløst.

Unibank etablerede i stedet eget realkreditinstitut i 1993 og fulgte her Danske Banks eksempel. I årene efter etablerede Unibank endvidere eget livsforsikringselskab og eget skadesforsikringselskab; sidstnævnte i delejerskab med Østifterne forsikring.

Den forsikringsmæssige udvikling kom dog ikke op på højde med udviklingen inden for Unibanks realkreditselskab og da Tryg-Baltica i slutningen af 1990'erne mærkede stigende distributionsproblemer, gennemførtes i 1999 en fusion mellem Unibank og Tryg-Baltica.

I 1995 indledte Nykredit, Bikuben/Girobank (den senere BG Bank) og Topdanmark et samarbejde, der skulle give samme styrke på de finansielle distributionsområder som en egentlig koncerndannelse.

Et senere ønske om en egentlig koncerndannelse førte i 1997 til at Nykredit udtrådte af alliancen, medens BG Bank og Topdanmark fortsatte samarbejdet.

I 1997 opretter BG Bank og Realkredit Danmark et fælles realkreditselskab, BG Kredit, hvor BG Bank af hensyn til de lovgivningsmæssige regler ejede 49 % af aktiekapitalen og Realkredit Danmark 51 %.

Dette samarbejde udvides i 1998 gennem dannelsen af et fælles børsnoteret holdingselskab, først Kapital Holding, senere RealDanmark, der både ejde BG Bank og Realkredit Danmark. Topdanmark samarbejdede med Kapital Holding, men indgik ikke i koncern-dannelsen.

I 2000 er RealDanmark fusioneret med Danske Bank.

Nykredit valgte efter koncernens udtræden af samarbejdet at etablere egen bank og eget skadesforsikringselskab. Sidstnævnte dog i samarbejde med svenske Trygg-Hansa, der imidlertid i 1999 blev overtaget af Codan. I stedet erhvervede Nykredit i 1999 Østifterne forsikring. I 2000 har Nykredit oprettet eget livsforsikringselskab i samarbejde med Topdanmark.

Alm. Brand havde allerede i 1998 erhvervet SJL Banken, der omdøbtes til Alm. Brand Bank, og i årene siden er udviklet i takt med koncernens forsikringsmæssige aktiviteter.

BRFKredit etablerede i midten af 90'erne egen bank. Banken anvendes dog hovedsageligt kun i forbindelse med prioriteringsaktiviteter, f. eks. til stillelse af nødvendige garantier ved låneoptagelse eller omprioritering.

Udover de egentlige finansielle operatører

indgår også en række "fødekanaler" som væsentlige faktorer ved udviklingen af de finansielle koncerner. Det drejer sig f. eks. om ejendomsmæglerkæder, der specielt siden 1993 har været væsentlige som kanaler for udviklingen af realkreditinstitutter.

Nykredit og Unibank har således egne ejendomsmæglerkæder, medens BRFkredit samarbejder med EDC Mæglerne. RealDanmark havde etableret ejendomsmæglerkæde, medens Danske Bank har etableret ejendomsmægleraktiviteter i eget regi.

Liberaliseringen af lovgivningen, der fandt sted i slutningen af 1980'erne og begyndelsen af 1990'erne, er ved periodens slutning afløst af en betydelig detailregulering af den finansielle sektor. Formålet hermed har været at give Finanstilsynet mulighed for at sikre de enkelte institutters interesser i koncernsammenhæng.

Udviklingen har ført til en betydelig vækst i den finansielle sektors delmarkeder, med aktiviteter med finansielle koncerner som operatører.

Omfanget af disse aktiviteter fremgår af tabel 2. 2.

Af tabellen fremgår de finansielle koncerners indtrængen på de finansielle delmarkeder. Tabellen angiver hvor stor en markedsandel de finansielle koncerner har på de enkelte delmarkeder.

Topdanmark er ikke medtaget i tabellen.

Som det fremgår af tabellen er de finansielle

Tabel 2. 2.: Finansielle koncerners andel af delmarkeder

Marked	Mia. kr.	1995	1996	1997	1998	1999
Skadesforsikring	Totale marked	21,8	23,1	24,8	25,4	25,2
	Andel finans. konc.	12 %	11 %	13 %	35 %	36 %
Livsforsikring	Totale marked	25,4	30,6	34,3	40,8	37,3
	Andel finans. konc.	21 %	23 %	26 %	28 %	30 %
Pengeinstitutter	Totale marked	678,6	750,2	835,3	868,4	976,4
	Andel finans. konc.	56 %	57 %	74 %	74 %	74 %
Realkredit	Totale marked	820,1	865,3	919,4	992,6	1.054,0
	Andel finans. konc.	54 %	58 %	89 %	87 %	87 %

koncerners indtrængen på skadesforsikringsområdet sket relativt langsomt. Dette skyldes bl.a. Danske Banks afhændelse i 1999 af alle skadesforsikringsaktiviteter til Topdanmark. Af de finansielle koncerner driver således alene Unibank (Tryg-Baltica), Alm. Brand og Nykredit skadesforsikringsvirksomhed, medens Topdanmark er leverandør af skadesforsikringsprodukter til Danske Bank.

De finansielle koncerner er i større omfang indtrådt på livs- og pensionsforsikringsmarkedet. Her er aktørerne Danica, Unibank/Tryg-Balticas livsforsikringselskab og Alm. Brand. Markedsandelen har været i vækst gennem perioden. Topdanmark er her livsforsikringsleverandør til Nykredit.

På pengeinstitutområdet har der indtil 1997, hvor Kapital Holding dannes ud over Den Danske Bank og Unibank kun været en række forholdsvis mindre operatører. Det drejer sig om Alm. Brand Bank, Nykredit Bank og BRFkredit Bank. Også på dette område er de finansielle koncerners aktiviteter i vækst.

Realkreditområdet har været et vækstmarked for de finansielle aktører. Ud over Danske Bank og Unibanks realkreditselskaber, indgår Nykredit og BRFkredit samt fra 1997 Realkredit Danmark (gennem Danske Bank) i tabellen.

3. Afslutning

Den finansielle sektor har gennem det sidste tiår i det gamle årtusinde gennemløbet en markant udvikling. Hvor man i 1980'erne talte om liberalisering og brancheglidning har 1990'erne været præget af polarisering og koncerndannelse.

De finansielle koncerner er under udvikling i Danmark og samtidig er antallet af koncerner under indskrænkning. I løbet af få år har de finansielle koncerner opnået væsentlige markedsandele på andre finansielle delmarkeder, end der hvor den oprindelige

finansielle hovedaktivitet har været.

De finansielle koncerner havde således i 1999 en markedsandel på henholdsvis 36 % af skadesforsikringsmarkedet, 30 % af livs- og pensionsforsikringsmarkedet, 74 % af pengeinstitutmarkedet og 87 % af realkreditmarkedet (medregnes Codan og Topdanmark er markedsandelene på skadesforsikringsområdet 66 % og på livsforsikringsområdet 41 %).

De finansielle koncerndannelse må forventes at fortsætte udviklingen i det nye årtusinde, så alene en håndfuld finansielle koncerner i løbet af få år vil dominere de enkelte finansielle delmarkeder.

I denne udvikling vil ikke alene økonomiske faktorer, men også ejerstrukturen komme til at spille en afgørende rolle.

Samtidig er den traditionelle kontakt til kunderne også ved at undergå store forandringer. Den teknologiske udvikling bevirker at den traditionelle kontakt til kunderne svinder ind for store kundegrupperes vedkommende. Den bliver afløst og/eller suppleret af alternative distributionsformer. Det betyder, at der skal lægges mere vægt på rådgivning om og salg af finansielle ydelser, hvis kundekontakten skal opretholdes.

Yderligere synes udviklingen at gå i retning af en internationalisering af den danske finansielle sektor. Den nordisk konsolidering, der for øjeblikket opleves, kan vel blive forløberen for en europæisk ekspansion.

4. Tabeller

(Se følgende sider)

Tabel 4.1. Udviklingen i balancesummer i den finansielle sektor 1990 - 1999

Mia. kr.	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	1990-99
Pengeinstitutter	971,3	1.012,8	940,1	1.045,2	949,2	1.020,2	1.167,1	1.299,2	1.457,0	1.574,8	603,5
Kreditinstitutter	28,2	26,7	33,5	33,3	31,8	30,7	36,0	39,2	44,3	52,0	23,8
Realkreditinstitutter	841,9	877,4	885,6	1.051,0	972,5	1.029,0	1.081,5	1.167,0	1.282,1	1.332,0	490,1
Børsmæglere	11,5	19,2	12,0	7,5	0,8	0,9	0,6	1,4	1,5	0,8	-10,7
Investeringsforeninger	21,2	22,5	23,3	31,7	33,7	35,9	56,0	89,3	126,0	196,2	175,0
Skadesfors.selskaber	84,1	91,3	85,3	87,0	88,5	92,7	100,0	100,8	108,8	103,2	19,1
Livsfors.selskaber	221,5	245,9	264,6	307,7	328,2	354,4	402,5	462,5	511,2	610,3	388,8
Pensionskasser	96,0	105,3	113,0	126,1	134,2	145,8	161,1	181,8	213,2	252,6	156,6
Firmapensionskasser	23,9	25,2	27,1	27,2	33,8	33,5	34,9	37,5	38,2	43,5	19,6
ATP	80,3	89,2	97,6	115,0	127,8	138,8	159,0	187,2	199,7	229,3	149,0
LD	28,6	30,5	31,4	32,8	37,0	38,4	42,6	47,8	48,8	53,0	24,4
I alt	2.408,5	2.546,0	2.513,5	2.864,5	2.737,5	2.920,3	3.241,3	3.613,7	4.030,8	4.447,7	2.039,2

Note: Balancesummen inkluderer fra og med 1998 tillige specialforeninger, efter lov nr. 476 af 10. juni 1997 om investeringsforeninger og specialforeninger, der trådte i kraft den 1. januar 1998.

Tabel 4.2. Relative udvikling i balancesummer i den finansielle sektor 1990 - 1999 (1990 = 100)

1990 = 100	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	1990-99
Pengeinstitutter	100,0	104,3	96,8	107,6	97,7	105,0	120,2	133,8	150,0	162,1	62,1
Kreditinstitutter	100,0	94,7	118,8	118,8	112,8	108,9	127,7	139,0	157,1	184,4	84,4
Realkreditinstitutter	100,0	104,2	105,2	124,8	115,5	122,2	128,5	138,6	152,3	158,2	58,2
Børsmæglere	100,0	167,0	104,4	65,2	7,0	7,8	5,2	12,2	13,0	7,0	-93,0
Investeringsforeninger	100,0	106,1	109,9	149,5	159,0	169,3	264,2	421,2	594,3	925,5	825,5
Skadesfors.selskaber	100,0	108,6	101,4	103,5	105,2	110,2	118,9	119,9	129,4	122,7	22,7
Livsfors.selskaber	100,0	111,0	119,4	138,9	148,2	160,0	181,7	208,8	230,0	275,5	175,5
Pensionskasser	100,0	109,7	117,7	131,4	139,8	151,9	167,8	189,4	222,1	263,1	163,1
Firmapensionskasser	100,0	105,4	113,4	113,8	141,4	140,2	146,0	156,9	159,8	182,0	82,0
ATP	100,0	111,1	121,5	143,2	159,2	172,9	198,0	233,1	248,7	285,5	185,5
LD	100,0	106,6	109,8	114,7	129,4	134,3	149,0	167,1	170,6	185,3	85,3
I alt	100,0	105,7	104,4	118,9	113,7	121,2	134,6	150,0	167,4	184,7	84,7

Tabel 4.3.: Udviklingen i balancesummer i den finansielle sektor 1990 - 1999, i fast priser

Mia. kr.	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	1990-99
Pengeinstitutter	547,5	557,4	506,8	556,5	495,4	521,6	584,4	636,3	700,8	739,3	191,8
Kreditinstitutter	15,9	14,7	18,1	17,8	16,6	15,7	18,0	19,2	21,3	24,40	8,5
Realkreditinstitutter	474,6	482,6	477,4	559,6	507,6	526,1	541,6	571,8	616,7	625,4	150,8
Børsmæglere	6,5	10,6	6,5	4,0	0,4	0,5	0,3	0,7	0,7	0,4	6,1
Investeringsforeninger	12,0	12,4	12,6	16,9	17,6	18,4	28,0	43,8	60,6	92,1	80,1
Skadesfors.selskaber	47,4	50,2	46,0	46,3	46,2	47,4	50,1	49,4	52,3	48,5	1,1
Livsfors.selskaber	135,3	142,6	163,8	171,3	181,2	201,6	226,6	245,9	286,5	161,6	
Pensionskasser	54,1	58,0	60,9	67,1	70,0	74,5	80,7	89,1	102,5	118,3	64,2
Firmapensionskasser	13,5	13,9	14,6	14,5	17,6	17,1	17,5	18,4	18,4	20,4	6,9
ATP	45,3	49,1	52,6	61,2	66,7	71,0	79,6	91,7	96,0	107,7	62,4
LD	16,1	16,8	16,9	17,5	19,3	19,6	21,3	23,4	23,5	24,9	8,8
I alt	1.357,8	1.401,0	1.355,0	1.525,2	1.428,8	1.493,0	1.623,1	1.770,6	1.938,8	2.088,1	730,3

Tabel 4.4.: Relative udviklinge i balancesummer i den finansielle sektor 1990 - 1999, i fast priser

1990 = 100	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	1990-99
Pengeinstitutter	100,0	101,8	92,6	101,6	90,5	95,3	106,7	116,2	128,0	135,0	35,0
Kreditinstitutter	100,0	92,5	113,8	111,9	104,4	98,7	113,2	120,8	134,0	153,5	53,5
Realkreditinstitutter	100,0	101,7	100,6	117,9	107,0	110,9	114,1	120,5	129,9	131,8	31,8
Børsmæglere	100,0	163,1	100,0	61,5	6,2	7,7	4,6	10,8	10,8	6,2	-93,8
Investeringsforeninger	100,0	103,3	105,0	140,8	146,7	153,3	233,3	365,0	505,0	767,5	667,5
Skadesfors.selskaber	100,0	105,9	97,0	97,7	97,5	100,0	105,7	104,2	110,4	102,3	2,3
Livsfors.selskaber	100,0	108,3	114,2	131,1	137,1	145,1	161,4	181,4	196,9	229,4	129,4
Pensionskasser	100,0	107,2	112,6	124,0	129,4	137,7	149,2	164,7	189,5	218,7	118,7
Firmapensionskasser	100,0	103,0	108,1	107,4	130,4	126,7	129,6	136,3	136,3	151,1	51,1
ATP	100,0	108,4	116,1	135,1	147,2	156,7	175,7	202,4	211,9	237,8	137,8
LD	100,0	104,3	105,0	108,7	119,9	121,7	132,2	145,3	146,0	154,7	54,7
I alt	100,0	103,2	99,8	112,3	105,2	110,0	119,5	130,4	142,8	153,8	53,8

Tabel 4.5.: Antal virksomheder i den finansielle sektor 1990 - 1999

Antal	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	1990-99
Pengeinstitutter	222	219	210	206	202	198	197	191	187	187	-35
Kreditinstitutter	12	9	7	5	3	2	2	1	1	1	-11
Realkreditinstitutter	8	8	8	9	10	10	10	10	11	11	3
Børsmæglere	34	31	29	16	8	5	8	35	34	33	-1
Investeringsforeninger	32	35	34	45	47	50	55	53	67	81	49
Skadesfors.selskaber	158	156	157	160	159	154	156	148	147	138	-20
Livsfors.selskaber	32	37	41	50	52	52	55	55	59	62	30
Pensionskasser	34	34	34	33	33	32	31	31	31	31	-3
Firmapensionskasser	101	89	84	78	75	72	65	63	60	56	-45
ATP	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0
LD	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0
I alt	635	620	606	604	591	577	581	589	599	602	-33

Note: Investeringsforeninger inkluderer fra og med 1998 tillige specialforeninger, efter lov nr. 476 af 10. juni 1997 om investeringsforeninger og specialforeninger, der trådte i kraft den 1. januar 1998.

Tabel 4.6.: Antal ansatte i den finansielle sektor 1990 - 1999

Antal	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	1990-99
Pengeinstitutter	49.725	51.014	47.560	45.465	46.685	43.010	40.496	39.102	40.288	40.018	-9.707
Kreditinstitutter	-	-	-	-	-	125	118	135	137	137	137
Realkreditinstitutter	3.213	2.929	2.912	3.125	3.172	3.128	3.449	4.347	4.324	4.082	869
Børsmæglere	-	-	-	-	-	-	-	266	289	235	235
Investeringsforeninger	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skadesfors.selskaber	11.113	11.748	11.869	12.829	12.845	11.895	12.521	12.690	13.132	13.751	2.638
Livsfors.selskaber	2.079	1.974	2.036	1.833	1.721	2.064	2.765	2.291	1.715	1.391	-688
Pensionskasser	561	602	414	432	440	439	449	451	235	232	-329
Firmapensionskasser	33	32	32	30	39	35	53	45	41	47	14
ATP	392	392	402	486	513	533	541	566	590	653	261
LD	30	33	34	33	32	29	31	31	33	38	8
I alt	67.146	68.724	65.259	64.233	65.447	61.258	60.423	59.924	60.778	60.584	-6.562